

SVET EVROPE

PETI ODDELEK

pritožba št.: 26971/07

SODBA

STRASBOURG

1. december 2011

Ta sodba bo postala dokončna v okoliščinah, navedenih v drugem odstavku 44. člena Konvencije. Mogoči so uredniški popravki.

18 V. v. SLOVENIA JUDGMENT

V. v. SLOVENIA JUDGMENT 19

V zadevi V. proti Sloveniji

je Evropsko sodišče za človekove pravice (peti oddelek) na seji senata v sestavi:

Dean Spielmann, *predsednik*,

Elisabet Fura,

Karel Jungwiert,

Boštjan M. Zupančič,

Ann Power-Forde,

Ganna Yudkivska,

Angelika Nußberger, *sodniki*, in Claudia Westerdiek, *sodna tajnica oddelka*,

po zaprti razpravi 8. novembra 2011

izreklo to sodbo, ki je bila sprejeta istega dne:

POSTOPEK

1. Podlaga za zadevo je pritožba (št. 26971/07), ki sta jo proti Republiki Sloveniji pri Sodišču na podlagi 34. člena Konvencije o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (v nadaljevanju: Konvencija) 19. junija 2007 vložila dva slovenska državljana, ga. D. V. in g. J. V. (v nadaljnjem besedilu: pritožnika). Predsednik senata je ugodil prošnji pritožnikov, da se imen pritožnikov ne razkrije (tretji odstavek 47. pravila Sodnega reda).

2. Pritožnika je zastopala Odvetniška družba Čeferin, odvetniška pisarna s sedežem v Grosupljem. Slovensko vlado (v nadaljnjem besedilu: Vlada) je zastopala T. Mihelič Žitko, državna pravobranilka.

3. Pritožnika sta zlasti navajala, da je bila njuna pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja kršena zaradi odvzema otrok X in Y in zaradi omejitev njune pravice do stikov.

4. Predsednik Tretjega oddelka je 8. julija 2010 odločil, da bo o pritožbi obvestil Vlado. Prav tako je bila sprejeta odločitev, da se bo hkrati odločalo o sprejemljivosti in utemeljenosti pritožbe (prvi odstavek 29. člena) in da bo ta v

skladu z 41. členom Poslovnika Sodišča obravnavana prednostno. Sodišče je nato spremenilo sestavo svojih oddelkov (prvi odstavek 25. člena Poslovnika Sodišča) in obravnavana zadeva je bila dodeljena novo oblikovanemu petemu oddelku (prvi odstavek 25. člena).

DEJSTVA

I. OKOLIŠČINE ZADEVE

A. Ozadje

5. Prvi pritožnik (v nadaljnjem besedilu: pritožnica) ima štiri otroke iz prejšnjih razmerij; ena od njih je deklica X, rojena oktobra 1995, za katero identiteta biološkega očeta ni ugotovljena. Druge tri hčere so že odrasle. S pritožnikoma niso nikoli živele.

6. Pritožnika sta v razmerju od leta 1999; maja 2004 sta se poročila. Decembra 2001 sta se jima rodila dvojčka, deklica W in fantek Y. W je 5. maja 2003 v sumljivih okoliščinah umrla. Obdukcija je razkrila, da je imela več zlomov kosti in hude poškodbe notranjih organov. Dne 28. septembra 2009 je bila pritožnica spoznana za odgovorno zaradi nadaljevanega kaznivega dejanja povzročanja hudih telesnih poškodb deklici W in zaradi povzročitve smrti iz malomarnosti. Obsojena je bila na osem let in šest mesecev zaporne kazni. Drugi pritožnik je bil spoznan za odgovornega zaradi povzročitve smrti iz malomarnosti deklice W in mu je bila izrečena kazen treh let zapor. Višje sodišče je potrdilo razsodbo in postopek je po vložitvi zahteve za varstvo zakonitosti (izredno pravno sredstvo), ki sta jo vložila pritožnika, trenutno v reševanju na Vrhovnem sodišču. Pritožnica je začela prestajati kazen 8. oktobra 2010. Drugi pritožnik ima resne težave s srcem in je bilo zanj prestajanje zaporne kazni začasno odloženo.

B. Odvzem otrok pritožnikoma in sklepi o skrbništvu

7. Po smrti W je socialni delavec Centra za socialno delo Maribor (v nadaljnjem besedilu: CSD Maribor) 14. maja 2003 poklical pritožnika in od njiju zahteval, da X in Y, ki sta živela s pritožnikoma, pripeljeta na pregled v pediatrično kliniko. Otroka sta bila v bolnišnici do 2. junija 2003. V tem času je bilo ugotovljeno, da je X preživljala travmo zaradi smrti W in da psihofizični razvoj Y zaostaja. Socialni delavci so sprožili ustrezne ukrepe, da bi našli rejniško družino, ki bi sprejela X in Y.

8. Po več sestankih s pritožnikoma in glede na poročila psihologa, pripravljena med hospitalizacijo X in Y, je CSD Maribor 2. junija 2003 izdal izredno odločbo o odvzemu za takrat dveletnega Y obema pritožnikoma, in za X, takrat sedemletno, da se odvzame pritožnici in da se ju odda v rejništvo. V tem sklepu se je CSD Maribor skliceval na sumljive okoliščine smrti W in ugotovil obstoj znakov

možnega družinskega nasilja in domačega zanemarjanja. Hkrati je ugotovil, da pritožnika nista imela kritičnega odnosa do stanja v njuni družini in da bi bila X in Y ogrožena, če bi ostala doma. V sklepu je bilo tudi navedeno, da se stiki med pritožnikoma in Y in med pritožnico in X dovolijo pod nadzorom v trajanju ene ure na štirinajst dni z začetkom 25. junija 2003.

9. Upravna enota Maribor je 3. junija 2003, predvidoma pred odvzemom otrok, izdala odločbo, ki dovoljuje izvršitev izredne odločbe CSD Maribor. Pritožnika sta bila istega dne o tej odločbi ustno obveščena. V pisni obliki sta jo prejela 4. junija 2003.

10. Pritožnika sta se proti izredni odločbi pritožila 17. junija 2003 in med drugim navedla, da med zdravniškim pregledom ni bilo ugotovljenih nobenih znakov slabega ravnanja, da CSD Maribor pred tem proti njima ni nikoli ukrepal in da sta za X in Y ustrezno skrbela. Navedla sta tudi, da so bili trije otroci pritožnice v šoli uspešni in da so sedaj odrasli ter da X ni imela težav z učenjem. Njuno pritožbo je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo) 20. oktobra 2003 zavrnilo.

11. To odločitev sta pritožnika izpodbijala pred Upravnim sodiščem. To je 16. marca 2004 ob sklicevanju na ugotovitve CSD Maribor njuno pritožbo zavrnilo. Ugotovilo je, da je postopek potekal pravilno.

12. Medtem je CSD Maribor ustanovil interni strokovni team, ki so ga sestavljali trije uslužbenci, in sicer sociolog, pravnik in socialni delavec (v nadaljnjem besedilu: mariborska skupina). Pridobil je tudi poročilo psihologa za X in Y. Po vsakem stiku med pritožnikoma in otroki so socialni delavci pripravili poročilo. Pritožnikoma so predlagali svetovanje, kar sta zavrnila. Na CSD Maribor je 4. decembra 2003 potekalo zaslišanje, kjer sta bila navzoča pritožnika. 18. decembra 2003 je CSD Maribor izdal redno odločbo o odvzemu, po katerem je bil Y odvzet obema pritožnikoma in je bila X odvzeta pritožnici, oba otroka pa sta bila dodeljena v rejniško varstvo. Hkrati je CSD Maribor določil način ureditve stikov, v katerem je navedeno, da pritožnika pod nadzorom CSD Maribor lahko obiščeta Y in da pritožnica lahko vidi X za eno uro vsakih štirinajst dni. CSD Maribor je ugotovil, da sta otroka živela pod psihičnim pritiskom in da sta bila zanemarjena ter da v družini nista imela ustreznega vedenjskega zgleda. Y je potreboval več pomoči pri napredovanju v svojem razvoju, X pa je bilo treba zdraviti zaradi hudega psihičnega pritiska, ki mu je bila izpostavljena. Mati, ki je bila zelo egocentrična, je njene psihološke potrebe popolnoma zanemarila. Pritožnikoma je bilo svetovano, da se udeležita svetovanja za starše.

13. Pritožnika sta se pritožila zoper redno odločbo o odvzemu Ministrstvo je 13. avgusta 2004 njuno pritožbo zavrnilo in posledično je omenjeni sklep postal izvršljiv.

14. Odločbo sta pritožnika izpodbijala s tožbo na Upravno sodišče. Sodišče je 5. julija 2005 izdalo sodbo in njun zahtevek zavrnilo.

15. Na ponovno pritožbo je Vrhovno sodišče 16. novembra 2005 razveljavilo sodbo Upravnega sodišča in odredilo ponovno preučitev zadeve v zvezi z odvzemom otrok in njuno namestitvijo v rejniško varstvo. Ugotovilo je, da je

odločba o odvzemu mogoča samo pod pogojem, da je podprta s poročilom neodvisnega strokovnjaka. V obravnavani zadevi je bil psiholog, ki je izdelal poročilo, uslužbenec CSD Maribor.

16. Upravno sodišče je zadevo ponovno obravnavalo in razveljavilo odločbo ministrstva z dne 17. januarja 2006. Odredilo je imenovanje neodvisnega izvedenca in nadaljnjo ocenjevanje sposobnosti pritožnikov glede zagotavljanja normalnega duševnega in telesnega razvoja otrokoma X in Y, kar je bilo bistveno za izdajo odločbe o odvzemu otrok. Dne 9. marca 2006 je ministrstvo odredilo, da CSD Maribor zadevo ponovno preuči.

17. Potem, ko je ministrstvo razveljavilo redno odločbo o odvzemu, je CSD Maribor 23. marca 2006 izdal novo izredno odločbo o odvzemu, po kateri sta morala otroka ostati v rejniški družini. V pisni obrazložitvi je CSD Maribor navedel, da je bil razlog za ponovno preučitev zadeve v zvezi z redno odločbo o odvzemu otrok ta, da neodvisni strokovnjak ni bil imenovan in da višja sodišča niso nikjer navedla, da je otroka treba vrniti staršem. Poleg tega se je CSD Maribor skliceval na dejstvo, da je bila proti pritožnikoma vložena obtožba zaradi povzročitve smrti W iz malomarnosti, kar je že samo po sebi zadosten razlog za oddajo njunih preostalih mladoletnih otrok v javno varstvo. Odločba ni določala nove ureditve stikov, ker je bilo to vprašanje v postopku reševanja pred Okrožnim sodiščem Maribor (glej 43. točko v nadaljnjem besedilu).

18. Pritožnika sta se pritožila proti odvzemu otrok. Ministrstvo je pritožbo zavrnilo na podlagi ugotovitve, da obstajajo zadostni razlogi za nujno namestitev otrok v rejništvo. Pritožnika sta 23. avgusta 2006 vložila tožbo pri Upravnem sodišču, ki je bila zavrnjena 13. marca 2007, saj je sodišče soglašalo s tem, da dejstva, kakor sta jih ugotovila CSD Maribor in njegova strokovna skupina, zadoščajo za njun odvzem in namestitev otrok v rejništvo med čakanjem na izid postopka v zvezi z redno odločbo o odvzemu.

19. Medtem je CSD Maribor 14. aprila 2006 imenoval sodnega izvedenca psihologa, da bi izdelal mnenje o starševski sposobnosti pritožnikov. Ta je svoje poročilo predložil 10. septembra 2006. Sodni izvedenec je na podlagi preučitve pritožnikov, Y in X, preostalih hčera pritožnice, socialnih delavcev in sosedov ter ob upoštevanju okoliščin v zvezi s smrtjo W ugotovil, da bi bil psihofizični razvoj Y in X resno ogrožen, če bi ostala pri pritožnikih, ki nista bila sposobna zadostiti svojih lastnih osnovnih potreb. Ugotovil je, da je bil drugi pritožnik pasiven in kot tak nesposoben prevzeti aktivno vlogo v družini in da ima pritožnica razvito »osebnostno motnjo čustvene labilnosti s prepirljivim in družbeno neprilagodljivim vedenjem«. Ugotovil je tudi, da naj se čas trajanja stikov ne poveča in da naj se pritožnikoma začrtajo jasne omejitve glede stikov z Y in X.

20. Na CSD Maribor je 13. oktobra 2006 potekalo zaslišanje, na katerem sta bila navzoča pritožnika.

21. Ministrstvo je 11. januarja 2007 ugodilo prošnji pritožnikov za spremembo krajeve pristojnosti. Zadeva odločanja o odvzemu je bila zaradi tega dodeljena Centru za socialno delo Ptuj (v nadaljnjem besedilu CSD Ptuj), ki je 25. aprila 2007 imenoval svojo interni strokovni team (v nadaljnjem besedilu: ptujska

skupina). Po spremembi krajevne pristojnosti je CSD Maribor redno pošiljal poročila na CSD Ptuj o stikih med pritožnikoma in otrokoma.

22. Dne 20. junija 2007 je ptujska skupina na podlagi do tedaj zbranih poročil izdala mnenje, da sta pritožnika neprimerna za starševstvo. Hkrati je pripomnila, da bi bila otroka morebiti lahko vrnjena staršem, če bi ti sprejeli in opravili primerno rehabilitacijo.

23. Pred ptujsko skupino je bilo 19. julija 2007 opravljeno zaslišanje, kjer je skupina dovolila predložitev dokazov, ki sta jih predlagala pritožnika – mnenje drugega neodvisnega strokovnega izvedenca, poročila iz osnovne šole, razgovor z X – in odredila obisk na domu. Opravljen je bil tudi razgovor s pritožnikoma, rejniškimi starši in socialnim delavcem, odgovornim za zadevo.

24. Sodni psihološki izvedenec, ki sta ga zahtevala pritožnika, je bil imenovan 20. julija 2007. Psihologinja je bila zaprosena, da oceni starševsko sposobnost pritožnikov, ali je vrnitev otrok v njunem interesu in kakšne so želje otrok. Dodatna vprašanja, ki sta jih predlagala pritožnika, so bila 26. julija 2007 predložena izvedenki. Naknadno je za pripravo poročila bil zaprosen tudi sodni izvedenec psihiatrične stroke.

25. Strokovna izvedenka za psihologijo je svoje poročilo predložila 14. decembra 2007. V njem je ugotovila, da pritožnika nista sposobna primerno skrbeti za X in Y in da je v interesu otrok, da ostaneta pri rejniški družini. Predlagala je tudi, da naj stiki potekajo pod nadzorom in da njihovega trajanja ni treba podaljšati. Po mnenju strokovnega izvedenca psihiatra imata oba pritožnika osebno motnjo in je ta še posebej huda pri pritožnici. Iz poročila je izhajalo, da bi bil normalni razvoj otrok ogrožen, če bi bila otroka vrnjena k svoji prvotni družini.

26. Ptujška skupina je 3. januarja 2008 na podlagi novih izvedenskih mnenj izdala novo poročilo, s katerim je predlagalo izdajo odločbe o odvzemu in zadržanje otrok v rejništvu. Ta strokovna skupina je upoštevala tudi poročila socialnih delavcev, ki so jih napisali po vsakem stiku med pritožnikoma in otrokoma, in ugotovila, da pritožnika nista izboljšala svojega vedenja do otrok kljub temu, da sta glede tega ves čas dobivala ustrezne nasvete.

27. Na CSD Ptuj je 12. marca 2008 potekalo zaslišanje, na katerem sta bila navzoča tudi pritožnika, ki sta ugovarjala izvedenskim mnenjem in poročilu ptujske skupine.

28. CSD Ptuj je 19. maja 2008 ob upoštevanju dokazov, pridobljenih v postopkih, izdal odločbo o odvzemu otrok, ki je določala, da je treba Y in X odvzeti pritožnici in Y odvzeti tudi drugemu pritožniku.

Oba otroka sta ostala v rejništvu. V sklepu je bilo predlagano, da naj starša opravita ustrezno zdravljenje, po njegovem zaključku pa bo ponovno preučena njuna sposobnost starševstva.

29. Pritožnika sta pri ministrstvu vložila pritožbo, ki pa je bila zavrnjena. Tedaj je druga redna odločba o odvzemu postala izvršljiva in je nadomestila prejšnjo izredno odločbo z dne 23. marca 2006.

30. To odločitev sta pritožnika 18. decembra 2009 izpodbijala pred Upravnim sodiščem.

31. Upravno sodišče je 5. julija 2010 izdalo sodbo in zavrnilo zahtevo pritožnikov. Sodišče je ob upoštevanju dokazov, zbranih v upravnem postopku, soglašalo z ugotovitvami upravnih organov in zavrnilo zahtevo pritožnikov. Pritožnika se nista pritožila.

32. Med postopkom sta pritožnika petkrat zahtevala dostop do ustrezne dokumentacije CSD Maribor, čemur je bilo ugodeno.

C. Zahteva pritožnikov za vrnitev otrok

33. Pritožnika sta 19. septembra 2005 od CSD Maribor zahtevala, da začne postopek za vrnitev otrok. Navedla sta, da ni bil uveden noben ukrep, namenjen ponovni združitvi družine in še zlasti, da bi morala biti ustanovljena »projektna skupina«, ki bi vključevala tudi njiju, kar pa se ni zgodilo. Vključevati bi morala tudi X in Y in rejnike ter imeti za cilj oblikovanje časovnega načrta vrnitve otrok, kakor to določa domače pravo.

34. CSD Maribor je 1. decembra 2005 zahtevo zavrnil, češ da gre v bistvu za enako vprašanje odvzema in stikov z otroki, o katerem je že bilo odločeno z odločbo z dne 18. decembra 2003, ki je bila izvršljiva.

35. Ministrstvo je pritožbo pritožnikov zavrnilo 24. julija 2006. Vendar je 23. februarja 2007 Upravno sodišče to odločitev razveljavilo in odredilo ponovno preučitev zadeve zaradi ugotovitve, da zahteva pritožnikov v zvezi z izvajanjem rejništva in postopek v zvezi z odvzemom otrok predstavljata dve ločeni vprašanji z različnima pravnima podlagama.

36. Pritožnika sta bila 8. junija 2007 navzoča na sestanku s CSD Maribor, kamor sta bila povabljeni zaradi pojasnitve njune zahteve. Dne 31. julija 2007 je CSD Maribor ustavil postopek. Pritožnika sta se pritožila in navedla, da je CSD Maribor postopek vodil samovoljno in da bi ju moral uradno in pisno pozvati k dopolnitvi zahteve, če jo je ocenil za nepopolno. Dne 15. novembra 2007 je ministrstvo razveljavilo odločbo CSD Maribor z dne 31. julija 2007 zaradi ugotovitve, da pritožnika nista nikoli umaknila svoje zahteve in da bi CSD Maribor o tem moral sprejeti odločitev. Vendar je poleg tega poudarilo, da četudi je šlo za ločeno zahtevo, je ta bila povezana z vprašanjem odvzema otrok in bi bilo o njej treba odločati sočasno. Posledično je CSD Ptuj o vprašanju odločil v svoji odločbi z dne 19. maja 2008, v skladu s katero morata otroka ostati v rejništvu. Pritožba pritožnikov in zahtevk na Upravno sodišče sta bila zavrnjena (glej 28. do 31. točko zgoraj).

D. Ureditev stikov in dejavnosti, namenjene morebitni ponovni združitvi družine

37. CSD Maribor je bil še naprej odgovoren za izvajanje stikov, svetovanje in spremljanje rejništva otrok. V izredni odločbi o odvzemu otrok z dne 2. junija 2003 in nato v redni odločbi z dne 18. decembra 2003 je določil način izvajanja stikov. Pritožnika sta lahko bila z X in Y pod nadzorom CSD po eno uro vsakih štirinajst dni (glej 8. in 12. točko zgoraj). 23. decembra 2003 sta pritožnika zaprosila za stike

z X in Y med koncem tedna. CSD je to zavrnil kot kršenje veljavno sprejete odločitve o načinu izvajanja stikov. Dne 19. avgusta 2005 sta pritožnika zahtevala, da naj stiki potekajo na prostem in da bi bila X in Y z njima doma ob koncih tedna. Ta zahteva je bila 28. avgusta 2005 poslana na Okrožno sodišče v Mariboru (glej 43. točko v nadaljnjem besedilu).

38. Potem ko sta bila otroka oddana v rejniško varstvo, so socialni delavci redno pripravljali ustrezna poročila, v katerih so navajali številne težave, do katerih je prihajalo med obiski, zlasti zaradi neprimernega vedenja in pritiska na otroke pritožnice, ki ga je ta izvajala nad njima v zvezi z njunim obnašanjem do nje, predvsem na X, na katero je pritiskala, med drugim, da naj piše prošnje za vrnitev domov. Pritožnica se je intenzivno ukvarjala z organiziranjem pristočasnih dejavnosti in šolanja X, pri čemer je tudi v tem pogledu redno prihajalo do težav. CSD Maribor je 3. oktobra 2003 odločil, da pritožnica ne sme imeti telefonskih pogovorov z X, kateri je dala prenosni telefon in jo pogosto klicala, saj je to X povzročalo veliko stresa. Prvo leto po namestitvi otrok v rejniško varstvo sta se pritožnika otrokoma velikokrat poskušala približati na domu rejniških staršev ali v šoli, zaradi česar je CSD Maribor zahteval sklep o prepovedi približevanja. CSD Maribor je v letu 2005 pripravil rejniški načrt, ki je vseboval različne korake zaradi morebitne ponovne združitve družine, na primer pomoč pri izboljševanju stikov, navzočnost pritožnikov na posebnih urah svetovanja in zdravljenja in pozornost, ki jo je treba nameniti željam otrok, ter rednim preverjanjem položaja z namenom ponovne združitve. V načrtu je bilo tudi navedeno, da je vrnitev odvisna od tega, ali bosta pritožnika v kazenskem postopku obsojena.

39. CSD Maribor je redno organiziral tematska srečanja, na katerih so socialni delavci obravnavali položaj glede X in Y. Pritožnika sta bila redno vabljeni (pogosto mesečno in ob priložnosti tudi tedensko) na razgovore o vprašanjih v zvezi z X in Y in na posvetovanja. Poročila, napisana med ali po teh srečanjih, so navajala, da pritožnika nista imela konstruktivnega odnosa in da sta zavračala zdravljenje.

40. Poleg zgoraj omenjenih srečanj je bila leta 2005 ustanovljena »individualna projektna skupina«, ki se je od takrat naprej tudi sestajala. Na njena srečanja so bili običajno vabljeni pritožnika, rejniški starši in socialni delavci, ki so se ukvarjali z zadevo; tam so obravnavali vprašanja o vsakdanjem življenju otrok in o vprašanjih glede starševstva in ureditve obiskov pritožnikov.

41. Poročila s sestankov med pritožnikoma in socialnimi delavci kažejo, da sta oba pritožnika sodelovala pri dogovorih o stikih in da sta imela možnost izraziti svoje mnenje v zvezi z X in Y. Poročila tudi navajajo, da sta pritožnika običajno lahko imela stike z otroci ob posebnih priložnostih, kakor so rojstni dnevi, prvo obhajilo Y in poročni obred pritožnikov.

42. Zdi se, da so se stiki med pritožnikoma in otroki v zadnjih dveh letih izboljšali in sedaj niso več nadzorovani. Na sestanku »individualne projektne skupine« dne 24. avgusta 2010, na katerem sta bila navzoča pritožnika, je bilo dogovorjeno naslednje: stiki bodo potekali vsakih štirinajst dni, in sicer ob nedeljah (od 10. ure dopoldne do 7. ure zvečer, ko pritožnika prideta po otroka in ju vrneta) in enkrat

tedensko ob sredah (od 2. ure popoldne do 6. ure zvečer, ko socialni delavec otroka pripelje na dom in ju odpelje po koncu obiska). V skladu z obvestilom pritožnikov drugi pritožnik po odhodu v zapor pritožnice pride k rejniški družini po otroka Y in X in z njima skupaj preživi en dan vsakih štirinajst dni. Poročilo CSD Maribor z dne 23. novembra 2010 tudi navaja, da drugi pritožnik med vsakim srečanjem odpelje Y in X na obisk k pritožnici v zapor in nato z njima preživi ostanek dneva. V tem poročilu je tudi zapisano, da je Y izrazil željo po obisku pritožnice enkrat mesečno in drugega pritožnika dvakrat mesečno in da pritožnikov ne želi obiskovati brez navzočnosti X. Podobno je X v pismu pritožnici z datumom 5. januar 2011 izrazil željo, da želi z njo imeti stik samo enkrat mesečno.

E. Ureditev stikov v postopku pred sodiščem

43. CSD Maribor je 28. avgusta 2005 Okrožnemu sodišču Maribor poslal zahtevo pritožnikov z dne 19. avgusta 2005 za podaljšanje stikov z X in Y (glej 37. točko zgoraj). Sodišče je opravilo dve zaslišanji in imenovalo psihološkega izvedenca. Sodišče se je tudi redno zanimalo za potek kazenskega postopka proti pritožnikoma; njegova zadnja poizvedba je bila opravljena 18. januarja 2010. Sodišče o zadevi še vedno odloča.

II. USTREZNO DOMAČE PRAVO IN PRAKSA

44. Ustrezne določbe slovenske ustave se glasijo:

53. člen (zakonska zveza in družina)

“...

Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.”

54. člen (pravice in dolžnosti staršev)

“Starši imajo pravico in dolžnost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in dolžnost se staršem lahko odvzame ali omeji samo iz razlogov, ki jih zaradi varovanja otrokovih koristi določa zakon.

...”

45. Zakon o ustavnem sodišču (Uradni list št. 64/2007 – uradno prečiščeno besedilo) glede tega določa:

“(1) Ustavna pritožba se lahko vloži zaradi kršitve človekove pravice ali

temeljne svoboščine zoper posamičen akt, s katerim je državni organ, lokalni organ ali nosilec javnih pooblastil odločil o pravici, obveznosti ali pravni koristi posameznika ali pravne osebe pod pogoji, ki jih določa ta zakon.

...”

46. Ustrezne določbe v zvezi z odvzemom otrok in rejniškim varstvom so vsebovane v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list št. 69/2004 – uradno prečiščeno besedilo, v nadaljnjem besedilu: zakon o družinskih razmerjih). Te se glasijo:

120. člen

“(1) Center za socialno delo sme odvzeti otroka staršem in ga dati v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist,

(2) S tem odvzemom ne prenehajo druge dolžnosti in pravice staršev do otroka.

(3) Center za socialno delo spremlja izvajanje ukrepa iz prvega odstavka tega člena.”

157. člen

(1) Center za socialno delo odda v rejništvo otroka, ki nima svoje družine, otroka, ki iz različnih vzrokov ne more živeti pri starših ali otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi.

...”

161. člen

“Po oddaji otroka v rejništvo si mora center za socialno delo prizadevati, da se odpravijo vzroki, zaradi katerih je bil otrok oddan v rejništvo.”

47. Nadalje 88. člen Zakona o socialnem varstvu (Uradni list št. 3/2007 – uradno prečiščeno besedilo) glede tega določa:

“Kadar odločajo centri za socialno delo v upravnih stvareh o pravicah in koristih otroka po 105., 106., 114., 120. in 121. členu Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, si morajo v posebnem ugoditvenem postopku pred odločitvijo pridobiti mnenje *strokovne komisije* in razpisati ustno obravnavo.

Strokovno komisijo iz prejšnjega odstavka imenuje strokovni svet centra za socialno delo...”

48. Zakon o upravnem sporu (Uradni list št. 105/2006) v svojem 83. členu določa razloge, na podlagi katerih lahko stranke pri Vrhovnem sodišču vložijo revizijo. Razlogi so alternativni. Ustrezno besedilo se glasi:

(1) Zoper pravnomočno sodbo, izdano na prvi stopnji, lahko stranke vložijo revizijo v 30 dneh od vročitve prepisa sodbe.

(2) Revizija je dovoljena:

...

2. če gre po vsebini zadeve za odločitev o pomembnem pravnem vprašanju ...;

3. če ima odločitev, ki se izpodbija v upravnem sporu, zelo hude posledice za stranko;

...”

49. Glede pravice do stikov staršev in drugje živečih otrok je stari 106. člen zakona o družinskih razmerjih (veljaven do 1. maja 2004) določal, da ima starš, ki ne živi s svojim otrokom, pravico do stika z njim, razen če center za socialno delo ne odloči drugače.

50. Vendar je Ustavno sodišče to določbo razveljavilo z Odločbo št. U-I-312/00 z dne 23. aprila 2003. Odločba se je nanašala predvsem na pravice do stikov za starše, ki niso živeli skupaj in ki nikoli niso bili poročeni, kjer vprašanje ureditve stikov ni moglo biti del razveznega postopka pred sodiščem. Ustavno sodišče je ugotovilo, da je bil sistem, v katerem so centri za socialno delo odločali o ureditvi stikov, neustaven, ker ni zagotavljal enake ravni varstva otrokovih pravic do sodelovanja v postopku, kakor bi to lahko zagotovil sodni postopek. Ustavno sodišče je ugotovilo, da sistem ni bil sporen glede varstva pravice staršev do sodelovanja. Starši so bili primerno vključeni v upravne postopke s pravico do izražanja svojega mnenja, zahtevanja predložitve dokazov, dajanjem pripomb na predloge drugih udeležencev, s sodelovanjem na obravnavah in z vlaganjem pritožb. Ker je bilo ugotovljeno, da je raven varstva otrokovih pravic nezadostna, je Ustavno sodišče odredilo, da je v roku enega leta treba sprejeti novo zakonodajo, da bi se stvari v zvezi z urejanjem stikov prenesle na sodišča.

51. Odločba Ustavnega sodišča je imela za posledico sprejetje spremembe Zakona o družinskih razmerjih (Uradni list, št. 16/2004), ki je začela veljati 1. maja 2004. V skladu s prehodno določbo je bilo treba postopek, sprožen pred začetkom

veljavnosti te spremembe, končati pred upravnimi organi. Vendar bi se morale zahteve v zvezi s to spremembo, naslovljene na centre za socialno delo, po zgoraj navedenem datumu samodejno prenesti na sodišče.

52. 106. člen spremenjenega zakona o družinskih razmerjih se glede tega glasi:

“(1) Otrok ima pravico do stikov z obema staršema. Oba starša imata pravico do stikov z otrokom. S stiki se zagotavljajo predvsem otrokove koristi.

...

Sodišče lahko pravico do stikov odvzame ali omeji samo, če je to potrebno zaradi varovanja otrokove koristi. Stiki niso v otrokovo korist, če pomenijo za otroka psihično obremenitev ali če se z njimi ogroža njegov telesni ali duševni razvoj. Sodišče lahko odloči, da se stiki izvršujejo pod nadzorom tretje osebe ali da se ne izvajajo z osebnim srečanjem in druženjem, ampak na drug način, če sicer ne bi bila zagotovljena otrokova korist.

...

(7) Preden odloči sodišče po četrtem, petem ali šestem odstavku tega člena, mora glede otrokove koristi pridobiti mnenje centra za socialno delo. Sodišče upošteva tudi otrokovo mnenje, če ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral...”

53. Poleg tega je bil z zgornjo spremembo uveden tudi 106. a člen. Ta določa, da ima otrok poleg stika s svojimi starši pravico do stika s člani razširjene družine, če je nanje osebno navezan. Ti vključujejo trenutnega ali prejšnjega zakonca ali partnerja enega od njegovih staršev. O stiku se morajo dogovoriti starši, otrok, če je sposoben razumeti, za kaj gre, in zadevne osebe. Pri tem naj pomagajo centri za socialno delo. Če dogovor ni dosežen, sodišče o vprašanju odloči na zahtevo, ki jo vloži otrok, star petnajst let ali več, zadevne osebe ali center za socialno delo.

PRAVO

I. PREDMET ZADEVE

54. Sodišče ugotavlja, da se je pritožnica v svojih predlogih, vloženih 31. oktobra 2010, po obvestilu vladi o pritožbi pritožila tudi zaradi dolžine postopka pred sodiščem v zvezi z ureditvijo stikov. Ta pritožba ni dopolnitev prvotnih pritožb pritožnikov, o katerih so stranke že podale svoje pripombe. Sodišče zaradi tega meni, da te zadeve sedaj ni primerno obravnavati. Obravnavala se bo ločeno (glej *Andriy Rudenko proti Ukrajini*, št. 35041/05, 21. točka, 21. december 2010).

II. DOMNEVNA KRŠITEV 8. ČLENA KONVENCIJE

55. Pritožnika sta se na podlagi 8. člena Konvencije pritožila, da so jima domači organi odvzeli X in Y in ju oddali v rejništvo brez pravne podlage za tako odločitev in brez upravičenega razloga. V zvezi s pomanjkanjem pravne podlage se pritožnika sklicujeta na Odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-312/00 (glej 50. točko zgoraj).

56. Nadalje sta pritožnika očitala, da je bila njuna zahteva za vrnitev otrok popolnoma brez učinka.

57. Nazadnje sta se pritožnika pritoževala, da je bila omejitev stikov neupravičena in da centri za socialno delo niso pristojni za določanje takih omejitev.

58. 8. člen Konvencije se glasi:

“1. Vsakdo ima pravico do spoštovanja njegovega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja.

2. Javna oblast se ne sme vmešavati v izvrševanje te pravice, razen če je to določeno z zakonom in nujno v demokratični družbi zaradi državne varnosti, javne varnosti ali ekonomske blaginje države, zato, da se prepreči nered ali kaznivo dejanje, da se zavaruje zdravje ali morala ali da se zavarujejo pravice in svoboščine drugih ljudi.”

A. Sprejemljivost

1. Očitek vlade v zvezi s statusom žrtve drugega pritožnika glede na odvzem in stike z X

59. Vlada je trdila, da drugi pritožnik ni biološki oče ali posvojitelj otroka X. Nadalje je trdila, da *de facto* družinskih vezi med drugim pritožnikom in X ni bilo. Do odvzema X sta skupaj živela samo tri leta in drugi pritožnik v nobenem primeru ni bil vpleten v njeno vzgojo. Predložila je tudi nedavno pismo X, v katerem je deklica drugega pritožnika omenjala z njegovim imenom.

60. Pritožnika sta trdila, da čeprav drugi pritožnik in X uradno nista bila v družinskem razmerju, sta živela skupaj kakor družina in je drugi pritožnik skrbel za X, kakor da bi ta bila njegov lastni otrok.

61. Sodišče ugotavlja, da drugi pritožnik ni nikoli posebej navedel, da se njegova pritožba nanaša tudi na odvzem X in stike z njo, ki ni bila njegov otrok. Prav tako ni uporabil nobene razpoložljive pravne poti v domačem sistemu, da bi zahteval stike na podlagi tesnih vezi z X (glej 53. točko zgoraj). Sodišče zaradi tega meni, da se njegova pritožba nanaša le na odvzem in ureditev stikov za Y. Iz navedenega izhaja, da tega očitka vlade ni treba upoštevati.

2. Izčrpanje domačih pravnih sredstev

(a) Postopek v zvezi z odvzemom otrok

62. Vlada je trdila, da pritožnika nista uporabila vseh domačih pravnih sredstev v zvezi z njuno pritožbo glede postopka v zvezi s sklepom o skrbništvu, saj se proti sodbi z dne 5. julija 2010 nista pritožila na Vrhovno sodišče. Če bi to storila, bi odločbo Vrhovnega sodišča lahko izpodbijala pred Ustavnim sodiščem. Predlog za revizijo bi bil za pritožnika učinkovito pravno sredstvo, kar dokazuje dejstvo, da sta bila pritožnika z uporabo tega pravnega sredstva pred tem že uspešna.

63. Pritožnika tudi nista predložila pojasnila, zakaj zgoraj omenjenega pravnega sredstva nista uporabila.

64. Sodišče pripominja, da ni sporno, da je vsako odločbo Upravnega sodišča mogoče izpodbijati pred Vrhovnim sodiščem. Nadalje ugotavlja, da pritožnika pred Vrhovnim sodiščem nista izpodbijala izrednih sklepov in zakonitosti sklepa o odvzemu otrok s predložitvijo zahtevka za revizijo zoper sodbo Upravnega sodišča z dne 5. julija 2010 (glej 48. točko zgoraj). Enako velja glede njune zahteve za vrnitev otrok, ki je bila po odločbi ministrstva z dne 15. novembra 2007 del istega postopka. Sodišče poleg tega pripominja, da je vsako odločbo Vrhovnega sodišča mogoče izpodbijati z vložitvijo ustavne pritožbe, v kateri pritožnik lahko navede kršitev ustavnih pravic, vključno s pravicami, ki se nanašajo na družinsko življenje (glej 44. in 45. točko zgoraj). Ob upoštevanju zgoraj navedenega Sodišče ugotavlja, da pritožnika nista izčrpala vseh domačih pravnih sredstev v zvezi z njuno pritožbo glede odvzema otrok in namestitve v rejniški družini. Ta del pritožbe je posledično treba zavrniti zaradi neuporabe vseh domačih pravnih sredstev v skladu s prvim in četrtim odstavkom 35. člena Konvencije.

(b) Postopek v zvezi z ureditvijo stikov

65. Vlada je poleg tega trdila, da bi pritožnika morala uporabiti pravna sredstva, ki jih omogoča splošno civilno pravo, in sicer zahtevkov za prenehanje ali preprečitev kršitve osebnostnih pravic po 134. členu Civilnega zakonika in odškodninski zahtevki po 179. členu Civilnega zakonika. Nadalje je trdila, da pomanjkanje sodne prakse o tem, kako se zgoraj omenjene določbe uporabljajo v zvezi z domnevnim kršenjem starševskih pravic, ne sme zadoščati za ugotovitev, da so bila prej omenjena pravna sredstva neustrezna.

66. V zvezi z zahtevkom po 134. členu Civilnega zakonika sta pritožnika trdila, da se za položaj pritožnikov uporablja družinsko pravo kot *lex specialis* in da so bili postopki večinoma upravni. Namig vlade, da bi pritožnika morala uporabiti omenjeni civilni zahtevki, je brez zakonske podlage. Poleg tega odškodninski zahtevki po 179. členu Civilnega zakonika ne bi bil ustrezen, saj ne bi mogel doseči vrnitve otrok ali spremembe pravice do stikov.

67. Sodišče podobno kakor pritožnika težko razume, kako naj bi se zgoraj omenjena pravna sredstva lahko uporabila v okviru pritožbe pritožnikov, ki zadeva ureditev stikov. Vendar tudi v okviru domneve, da bi katero koli od teh sredstev teoretično lahko ponudilo ustrezno popravilo stanja, vlada ni predstavila nobenega primera, v katerem so sodišča odločala o taki pritožbi. Ker Sodišču ni treba

odločati o vprašanju domačega prava, ki še ni razrešeno, odsotnost vsakršne sodne prakse izkazuje negotovost teh pravnih sredstev v praksi (glej *mutatis mutandis* Horvat proti Hrvaški, št. 51585/99, 44. točka, ESČP 2001-VIII; *Marini proti Albaniji*, št. 3738/02, 156. točka, ESČP 2007-XIV (povzetki); in *De Jong, Baljet in Van den Brink proti Nizozemski*, 22. maj 1984, 39. točka, serija A št. 77). Zaradi tega Sodišče ugotavlja, da zaradi neuporabe civilnih pravnih sredstev, na katere se sklicuje vlada, pritožnika nista delovala v neskladju z zahtevo po uporabi vseh pravnih sredstev glede njune pritožbe v zvezi z ureditvijo stikov.

3. Spoštovanje šestmesečnega roka glede na obdobje med 9. marcem 2006 in 23. marcem 2006

68. Vlada je trdila, da v zvezi z obdobjem med 9. marcem 2006 in 23. marcem 2006, ko odvzem otrok ni imel podlage v nobeni pravni odločbi, pritožnika nista spoštovala določenega šestmesečnega roka.

69. Pritožnika sta tej trditvi ugovarjala in trdila, da se je zatrjevana kršitev neprekinjeno nadaljevala.

70. Sodišče pripominja, da se pritožnika pritožujeta, kolikor ju je mogoče razumeti, zaradi pomanjkanja pravne podlage za odvzem otrok v obdobju med razveljavitvijo prvega rednega sklepa o skrbništvu in izdajo drugega izrednega sklepa (glej 16. in 17. točko zgoraj), je to pritožbo treba upoštevati kot avtonomno. Če sta pritožnika menila, da v omenjenem obdobju nista imela na voljo učinkovitega pravnega sredstva za izpodbijanje zadevnega stanja, bi zadevno pritožbo morala vložiti najpozneje v roku šestih mesecev po 23. marcu 2006, ko je bil izdan drugi izredni sklep, ki je zagotovil podlago za stalno namestitev otrok v rejništvo. Ker sta pritožbo vložila šele 19. junija 2007, pritožnika nista upoštevala zahteve po spoštovanju roka šestih mesecev, določene v prvem odstavku 35. člena. Ta del pritožbe je zaradi tega treba zavrniti v skladu s četrnim odstavkom 35. člena Konvencije.

4. Zaključek

71. Sodišče ugotavlja, da je pritožbe glede sklepov za odvzem in vrnitev otrok v skladu s četrnim odstavkom 35. člena Konvencije treba razglasiti za nesprejemljive. Glede preostalega dela pritožb pritožnikov po 8. členu, ki se nanaša na omejitve njunih pravic do stikov, Sodišče ugotavlja, da ni očitno neutemeljen v smislu 3 (a) odstavka 35. člena Konvencije in da tudi ni nesprejemljiv iz katerega koli drugega razloga. Zato je treba ugotoviti, da je sprejemljiv.

B. Utemeljenost

1. Trditve strank

72. Pritožnika sta trdila, da so jima bili stiki z X in Y zaradi odločb centrov za socialno delo prekomerno omejeni. Po njunem mnenju omenjeni centri niso bili pristojni za odločanje o tej zadevi. V tej zvezi sta se sklicevala na Odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-312/00 in trdila, da so bile zaradi tega stanja posledično kršene procesne pravice X in Y. Nadalje sta trdila, da ni bilo nobenih posebnih razlogov za omejevanje njunega stika z otrokoma.

73. Vlada je trdila, da so omejitve pravice pritožnikov do stikov imele podlago na ugotovitvah ustreznih sodnih izvedencev. Čeprav je bila pritožnica predstavljena kot posebej problematična, drugi pritožnik v odnosu do nje ni bil sposoben neodvisnega ravnanja. Omejitev stikov je bilo zato treba naložiti obema. Vlada je nadalje trdila, da so se zadevni organi neprestano trudili za izboljšanje odnosov med pritožnikoma in X in Y z ustreznim svetovanjem pritožnikoma na posebnih sestankih in med obiski otrok. Vendar pritožnika nista bila pripravljena sprejeti zdravljenja ali spremeniti svojega vedenja. Razmerje med pritožnikoma in otrokoma se je izboljšalo šele nedavno, kar gre v glavnem pripisati dejstvu, da sta otroka medtem zrastle. Vlada je na koncu tudi navedla, da država ne more prisiliti staršev, da privolijo v zdravljenje in da bi bilo to v vsakem primeru brez učinka.

2. Presoja Sodišča

74. Sodišče ugotavlja — čemur Vlada ni ugovarjala — da so omejitve v zvezi s stikom pritožnice z X in Y in drugega pritožnika z Y privedle do vmešavanja v pravico pritožnikov do družinskega življenja.

75. Da bi bilo v skladu z drugim odstavkom 8. člena vmešavanje v te pravice upravičeno, mora »biti določeno z zakonom«, imeti cilj ali cilje, ki je ali so zakoniti po tem odstavku in »potrebni v demokratični družbi« zaradi izpolnjevanja omenjenega cilja ali ciljev.

(a) Ali je bilo vmešavanje v izvrševanje pravic »določeno z zakonom«

76. Glede vprašanja, ali je bil zadevni ukrep »določen z zakonom«, želi Sodišče najprej poudariti, da je njegova pristojnost glede preverjanja skladnosti z domačim pravom omejena in da morajo nacionalni organi, predvsem sodišča, to pravo razlagati in uporabljati (glej na primer *Eriksson proti Švedski*, 22. junij 1989, 62. točka, serija A št. 156)

77. Sodišče ugotavlja, da je ureditev stikov določil CSD Maribor, in sicer 18. decembra 2003. V tem času so bili centri za socialno delo pristojni za odločanje o zadevah, kakor je ureditev stikov (glej 49. točko zgoraj), kar je bilo pozneje mogoče naknadno izpodbijati pred Upravnim in Vrhovnim sodiščem. Sodišče ugotavlja, da je 1. maja 2004 začela veljati sprememba zakona o družinskih razmerjih po sprejetju Odločbe Ustavnega sodišča št. U-I-312/00 z dne 23. aprila 2003 (glej 50. točko zgoraj). Po tej spremembi so sodišča pridobila pristojnost odločanja v zadevah glede stikov staršev z njihovimi otroki. V skladu z zgoraj omenjeno spremembo je bila naknadna zahteva pritožnikov z dne 19. avgusta 2005 predložena sodišču (glej 51. in 52. točko zgoraj), ki o njej še ni odločilo.

78. Glede ureditve stikov, ki jih je pozneje določil CSD Maribor, se zdi, da to sicer pritožnikoma naklonjeno ureditev ni določil center za socialno delo, temveč je bila predmet dogovora med sodelujočimi, vključno s starši. Nič ne kaže na to, da taka ureditev ne bi mogla biti dosežena ob sodelovanju centra za socialno delo, ki je obdržal odgovornost za odvzem in namestitev otrok v rejništvo in za ukrepe za ponovno združitve staršev in otrok (glej 46. točko zgoraj).

79. Sodišče ugotavlja, da je bila omejitev pravic pritožnikov do stikov »v skladu z zakonom«.

(b) Ali je imelo vmešavanje v izvrševanje pravic legitimni cilj

80. Sodišče ugotavlja, da so bile omejitve naložene zaradi zakonitega cilja varovanja interesov Y in X.

(c) Ali je bilo vmešavanje v izvrševanje pravic »nujno v demokratični družbi«

81. Treba je tudi preučiti, ali je zadevne ukrepe mogoče šteti za »nujne v demokratični družbi«. Pojem nujnosti pomeni, da mora biti vmešavanje v pravice sorazmerno z zastavljenim zakonitim ciljem. Pri presoji, ali so omejitve stikov predstavljale nesorazmerno vmešavanje v izvrševanje pravic pritožnikov po 8. členu, mora Sodišče preučiti, ali so bili glede na celotno zadevo razlogi, navedeni zaradi upravičenosti tega ukrepa, bistveni in zadostni za namene drugega odstavka 8. člena Konvencije (glej med drugim, *K. in T. proti Finski* [GC], št. 25702/94, 154. točka, ESČP 2001-VII). Pri tej presoji je treba vedeti, da imajo nacionalni organi ugodnost neposrednih stikov z vsemi zadevnimi osebami, pogosto v fazi načrtovanja ukrepov v zvezi s skrbništvom ali takoj po njihovi izvršitvi. To sodišče ni dolžno nadomestiti vloge domačih organov pri izvrševanju njihove odgovornosti v zvezi z urejanjem javnega skrbništva otrok in pravic staršev, katerih otroci so bili oddani v skrbništvo, temveč mora v skladu s Konvencijo preučiti odločitve, ki so jih ti organi sprejeli pri izvrševanju svojih pristojnosti (glej med drugim, *Johansen proti Norveški*, 7. avgust 1996, 64. točka, *Poročila o sodbah in sklepih*, 1996-III).

82. Sodišče želi ponovno poudariti, da imajo nacionalni organi široko presojo pri odločanju, ali je otroka treba oddati v skrbništvo; strožja presoja je potrebna v zvezi z dodatnimi omejitvami od omejitev, ki jih omenjeni organi naložijo na področju pravic staršev do stikov. Nadaljnje omejitve lahko pomenijo nevarnost, da so družinski stiki med majhnim otrokom in enim ali obema staršema dejansko okrnjeni (glej *Elsholz proti Nemčiji* [GC], št. 25735/94, 49. točka, ESČP 2000-VIII, in *Kutzner proti Nemčiji*, št. 46544/99, 67. točka, ESČP 2002-I). V tej zvezi Sodišče opozarja na načela, določena v zadevi *Neulinger in Shuruk proti Švici*, kolikor so pomembna tudi v tem okviru (glej *Neulinger in Shuruk proti Švici* [GC], št. 41615/07, točke 134-6, 6. julij 2010 in *R. in H. proti. Združenemu kraljestvu*, št. 35348/06, točke 73-4, 31. maj 2011). Zlasti v odločitvah, ki zadevajo otroke, so najpomembnejše koristi otroka. Koristi otroka imajo glede na njihovo vrsto in resnost prednost pred interesi staršev. Koristi staršev, zlasti njihov redni stik z otrokom, predstavljajo pomemben dejavnik pri tehtanju različnih interesov, o katerih se odloča (*Neulinger in Shuruk proti Švici*, navedena zgoraj, 134. točka).

83. V obravnavanem primeru Sodišče ugotavlja, da sta bila Y in X oddana v

rejništvo 2. junija 2003, ko je bil izdan izredni sklep o skrbništvu. V njem je bila določena tudi ureditev stikov, ki so potekali pod nadzorom in so bili omejeni na eno uro vsakih štirinajst dni. Taka ureditev stikov je trajala do leta 2010. Sodišče ugotavlja, da sta bila podlaga za omejitve stikov med pritožnikoma in otroki predvsem dva razloga. Prvi razlog so bile okoliščine smrti W, ki je bila enako stara kakor Y. Omenjene okoliščine so privedle do suma družinskega nasilja in zanemarjanja W, kar je pozneje potrdilo kazensko sodišče, ki je oba pritožnika spoznalo za kriva zaradi povzročitve smrti iz malomarnosti ter pritožnico zaradi povzročitve hudih telesnih poškodb otroku W. Zaradi okoliščin, v katerih je umrla W, je popolnoma razumljivo, da je bil center za socialno delo zaskrbljen zaradi nevarnosti, ki bi ji bila doma izpostavljena otroka, in je zato sprejel varnostne ukrepe za zavarovanje X in Y, vključno z omejitvijo stikov pritožnikoma. Drugi razlog so poročila sodnih izvedencev psihološke in psihiatrične stroke, od katerih sta enega predlagala pritožnika, ki so pritožnika ocenjevala kot neprimerna starša in navajala njun – zlasti pritožničin – negativni vpliv na dobrobit otrok. Strokovni izvedenci so bili ustrezno usposobljeni in so lahko neposredno ocenili stanje in razen prvega so bili vsi neodvisni od centra za socialno delo. Vsi so zagovarjali mnenje, da naj se trajanje stikov ne podaljša prek prvotnega dogovora, ker bi to škodovalo X in Y (glej 12., 19. in 25. točko). Sodišče ugotavlja, da sta se centra za socialno delo trudila za zavarovanje koristi otrok. Ugotavlja tudi, da so razlogi, uporabljeni pri utemeljevanju omejitev pravice pritožnikov do stikov, bili ustrezni in zadostni za namene drugega odstavka 8. člena Konvencije.

84. Sodišče nadalje ugotavlja, da so stiki potekali redno vsaka dva tedna in da sta bila pritožnika, ki sta obdržala starševske pravice do Y in pritožnica do X, stalno vključena v življenje otrok in njuno vzgojo. Sestanki med pritožnikoma in socialnimi delavci so bili redno organizirani in glede na posamezna poročila v tej zvezi se zdi, da so bile želje pritožnikov v zvezi z izvajanjem stikov spoštovane, kolikor je bilo to mogoče. Sodišče tudi pripominja, da so si organi oblasti vztrajno prizadevali za olajšanje stikov in za morebitno združitve družine in da so stanje redno preučevali zaradi ugotavljanja možnih izboljšav stanja družine (glej 37. do 42. točko zgoraj). Zdi se, da se stanje v več letih ni izboljšalo, kar gre pripisati zlasti pomanjkanju konstruktivnega odnosa pritožnikov in je zabeleženo v prej omenjenih poročilih in v zadnjem izvedenskem mnenju iz leta 2007 (glej 25., 26. in 39. točko zgoraj). Enourni stiki vsakih štirinajst dni so dejansko potekali. Zdi se, da se je položaj v letu 2010 izboljšal, na kar so se ustrezni organi odzvali tako, da so se strinjali z nenadzorovanimi celodnevnimi stiki. Zdi se, da se pritožnika strinjata s tako ureditvijo in da je ta v skladu z željami otrok, ki sta nasprotovala pogostejšim stikom (glej 42. točko zgoraj). Ker je pritožnica začela prestajati zaporno kazen, otroka še naprej en dan vsakih štirinajst dni preživita z drugim pritožnikom in ga spremljata pri obisku pritožnice v zaporu.

85. Ob upoštevanju razlogov, navedenih zaradi omejitve stikov pritožnikov z Y in pritožnice z X, in korakov posameznih organov zaradi olajšanja stikov in morebitne združitve družine, Sodišče ugotavlja, da do kršitve 8. člena Konvencije v tej zadevi ni prišlo.

III. ZATRJEVANA KRŠITEV 1. ODSTAVKA 6. ČLENA KONVENCIJE

86. Pritožnika sta se pritoževala tudi zaradi dolžine postopka v zvezi s sklepom o skrbništvu. Čeprav sta navajala 13. člen, se ta del pritožbe v bistvu nanaša na prvi odstavek 6. člena Konvencije. Glede na navedeno Sodišče pripominja, da sta pritožnika v skladu z zakonom o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja imela na voljo pravna sredstva za pospešitev postopka in za zahtevanje odškodnine zaradi domnevnega nepotrebnega odlašanja. Vendar omenjenih pravnih sredstev nista izkoristila in je ta del pritožbe zaradi neuporabe vseh domačih pravnih sredstev v skladu s prvim in četrtim odstavkom 35. člena Konvencije treba zavrniti (glej *Eberhard in M. proti Sloveniji*, št. 8673/05 in 9733/05, točke 144-48, 1. december 2009, in *Nezirović proti Sloveniji* ((dec.) št. 16400/06, 25. november 2008).

IZ TEH RAZLOGOV SODIŠČE SOGLASNO

1. *razglaša*, da je pritožba glede omejitev stika pritožnikov z Y in pritožnice z X sprejemljiva, preostali del pritožbe pa nesprejemljiv;
2. *razsoja*, da 8. člen Konvencije ni bil kršen.

Sestavljeno v angleškem jeziku in uradno poslano 1. decembra 2011 v skladu z drugim in tretjim odstavkom 77. člena Poslovnika Sodišča.

Claudia Westerdiek Dean Spielmann sodna tajnica predsednik